

فتوای شلتوت و نقش آن در تقریب مذاهب اسلامی!

فتوای تاریخی شیخ محمود شلتوت، رئیس وقت دانشگاه الازهر مصر و از مؤسسان دارالتقریب بین المذاهب الاسلامیه، نقطه عطفی در مسیر وحدت و همگرایی امت اسلامی به شمار می‌رود. این فتوا، که در ۱۷ ربیع‌الاول ۱۳۷۸ق، مصادف با ولادت امام صادق(ع)، در حضور نمایندگان مذهب شیعه امامی، شیعه زیدی و مذاهب چهارگانه اهل سنت صادر شد، جواز تقلید تمام مسلمانان از فقه شیعه امامیه و زیدیه را تأیید کرد. این اقدام، گامی بلند در راستای تقریب مذاهب و کاهش تعصبات فرقه‌ای بود که تأثیرات عمیقی بر روابط میان مذاهب اسلامی بر جای گذاشت.

زمینه و اهمیت صدور فتوا

پیش از صدور فتوای شلتوت، برخی از اهل سنت عمل به فقه شیعه را مجاز نمی‌دانستند و تقلید را محدود به مذاهب اربعه (حنفی، مالکی، شافعی و حنبلی) می‌کردند. شیخ محمود شلتوت، فقیهی حنفی مذهب و از پیشگامان تقریب، در پاسخ به استفتایی درباره جواز تقلید از فقه شیعه امامیه و زیدیه، با استدلال به برتری و قوت ادله برخی احکام فقه شیعه در مسائلی مانند ارث و طلاق، فتوایی صادر کرد که نه تنها این تقلید را جایز دانست، بلکه بر پرهیز از تعصب بی‌جا نسبت به مذاهب خاص تأکید کرد. او در این فتوا اعلام داشت که اسلام تبعیت از مذهب خاصی را واجب نکرده و هر مسلمانی می‌تواند از هر مذهبی که به شیوه صحیح منتقل شده باشد، تقلید کند.

این فتوا نتیجه تلاش‌ها و پیگیری‌های شخصیت‌هایی چون آیت‌الله سید حسین بروجردی و محمدتقی قمی، از مؤسسان دارالتقریب، بود که با هدف تقویت وحدت اسلامی و کاهش اختلافات فرقه‌ای، این نهاد را تأسیس کردند. شلتوت با این اقدام، نشان داد که تقریب مذاهب نه تنها یک آرمان نظری، بلکه هدفی عملی و قابل تحقق است که می‌تواند به همگرایی فکری و اجتماعی امت اسلامی منجر شود.

پیامدهای فتوا: گامی عملی در مسیر وحدت

فتوای شلتوت دستاوردهای ملموسی در مسیر تقریب مذاهب به همراه داشت. یکی از مهم‌ترین نتایج آن،

برقراری کرسی تدریس فقه مقارن و فقه شیعه در دانشگاه الازهر مصر بود که به آموزش و شناخت دقیق^۱ تر فقه شیعه در میان دانشجویان و علمای اهل^۲ سنت کمک کرد. این اقدام، فضایی برای گفت^۳ وگویی علمی میان مذاهب فراهم آورد و به کاهش سوء^۴ تفاهم^۵ های تاریخی یاری رساند. همچنین، این فتوا تأثیر عمیقی بر برخی جریان^۶ های سلفی در عربستان سعودی داشت که پیش^۷ تر شیعیان را خارج از دایره اسلام می^۸ دانستند. این تغییر نگرش، زمینه^۹ ساز بهبود روابط میان شیعه و سنی در برخی مناطق شد.

از منظر فرهنگی و اجتماعی، فتوای شلتوت به تقویت روحیه همزیستی و احترام متقابل میان پیروان مذاهب اسلامی کمک کرد. این فتوا نشان داد که با تکیه بر مشترکات فقهی و پرهیز از تعصب، می^{۱۰} توان به سوی امت واحد حرکت کرد، همان^{۱۱} گونه که قرآن کریم در آیه «إِنَّ هَذِهِ أُمَّةٌ وَاحِدَةٌ» (انبیاء: ۹۲) بر آن تأکید دارد.

متن استفتا و فتوا

استفتای مطرح^{۱۲} شده از شیخ شلتوت به این پرسش اشاره داشت که آیا تقلید از مذاهب شیعه امامیه و زیدیه جایز است یا باید صرفاً^{۱۳} به مذاهب اربعه اهل^{۱۴} سنت محدود شود. شلتوت در پاسخ، با استناد به اصول اسلامی و تأکید بر آزادی انتخاب مذهب فقهی، اعلام کرد که تقلید از مذهب شیعه دوازده^{۱۵} امامی، مانند سایر مذاهب اهل^{۱۶} سنت، کاملاً^{۱۷} جایز است. او بر لزوم پرهیز از تعصبات فرقه^{۱۸} ای تأکید کرد و این فتوا را به^{۱۹} صورت مکتوب برای محمد تقی قمی، سردبیر دارالتقريب، ارسال نمود تا در اسناد این نهاد بایگانی شود. لوح این فتوا با امضای شلتوت توسط قمی به آیت^{۲۰} ا^{۲۱} سید هادی میلانی تقدیم شد و هم^{۲۲} اکنون در آستان قدس رضوی نگهداری می^{۲۳} شود.

نتیجه^{۲۴} گیری: میراث فتوای شلتوت برای تقریب

فتوای شلتوت، به^{۲۵} عنوان یکی از برجسته^{۲۶} ترین اقدامات در تاریخ تقریب مذاهب، نشان^{۲۷} دهنده ظرفیت بالای گفت^{۲۸} وگویی علمی و فقهی برای کاهش اختلافات و تقویت وحدت اسلامی است. این فتوا نه تنها به رسمیت شناختن فقه شیعه در یکی از معتبرترین مراکز علمی جهان اسلام را به دنبال داشت، بلکه الگویی برای همکاری^{۲۹} های بین^{۳۰} مذهبی ارائه داد که همچنان الهام^{۳۱} بخش تلاش^{۳۲} های مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی است. در جهانی که تفرقه و تعصبات فرقه^{۳۳} ای همچنان چالش^{۳۴} هایی جدی برای امت اسلامی ایجاد می^{۳۵} کنند، بارخوانی و ترویج چنین ابتکاراتی، راه را برای تحقق وحدت و همبستگی پایدار هموار می^{۳۶} سازد.

بسم الله الرحمن الرحيم

نعم القوي

التي أصدرها السيد صاحب العقيدة الأستاذ الأكبر
الشيخ محمود تليوت شيخ الجامع الأزهر

في شأن جواز التعبد بذهب الشيعة الإمامية

.....

قبل لفضيلته :

ان بعض الناس يرى أنه يجب على المسلم لكي تقع عباداته
ومعاملاته على وجه صحيح أن يقلد أحد المذاهب الأربعة المعروفة وليس من بينها مذهب
الشيعة الإمامية ولا الشيعة الزيدية ، فهل توافون فضيلتكم على هذا الرأي على لا طلاقه
فتضعون تقليد مذهب الشيعة الإمامية الاثنا عشرية مثلا .
فأجاب فضيلته :

١ - ان الاسلام لا يوجب على أحد من أتباعه اتباع مذهب معين بل نقول : ان لكل مسلم
الحق في أن يقلد بادي ذي بدء أي مذهب من المذاهب المنقولة نقلا صحيحا والدونة
أحكامها في كتبها الخاصة ولعن قلده مذهباً من هذه المذاهب أن ينتقل الى غيره -
أي مذهب كان - ولا حرج عليه في تبعه من ذلك .

٢ - ان مذهب الجعفرية المعروف بمذهب الشيعة الإمامية الاثنا عشرية مذهب يجوز التعبد
به شرعا كسائر مذاهب أهل السنة .

فينبغي للمسلمين أن يعترفوا بذلك ، وأن يتخلصوا من العصبية بخير الحق لمذاهب
معينة ، فما كان دين الله وما كانت شريعته بتابعة لمذهب ، أو مقصورة على مذهب ، فالكل
مجتهدون مقبولون عند الله تعالى يجوز لمن ليس أهلا للنظر والاجتهاد تقليدهم والعمل
بما يفرضونه في فقههم ، ولا فرق في ذلك بين المبادئ والمعاملات

مكرر

... ..

السيد صاحب المسطرة العلامة الجليل الأستاذ محمد تقي القمي

السكرتير العام

لجماعة التفريق بين المذاهب الاسلامية

سلام الله عليكم ورحمة
بصورة موقع عليها باضائي من القوى التي أصدرتها في شأن جواز التعبد
بمذهب الشيعة الإمامية ، راجيا أن تحفظوها في سجلات دار التفريق
بين المذاهب الاسلامية التي أسبغنا معكم في تأجيرها بوقتنا الله لتحقيق رسالتها .

والسلام عليكم ورحمة الله

شيخ الجامع الأزهر
مكرر

